

Nemzeti Társalkodó

Szombaton, $\frac{5}{4}$ = Május' 1-sőjén

1830

A° Ns. Székely Nemzetről tett
Jegyzések' folytatása.

III.) A° Székely-Nevezetről.

A° Magyarok, a° Székely Nemzetnek szabadságait, sem meg nem szorították, se Tulajdonaikat nem bántották. Nem lehet oly' Pactumot előmutatni, mely szerint a° Székelyek, a° Határszélek' őrzésére, a° régi időkben köteleztettek volna. A° régi szokás azonban oda mutat, hogy a° Székelyek a° Magyarok' bejöveteletől-fogva, a° Magyar Királyok alatt hadakozván, minden ütközetben az elősapatokat, kik az első hartzot, viadalt állották-ki, "Avanguardet" tették; a° mi a° prédán kapó, és abban osztozó szabad Nemzetek között, jutalom, nem pedig terü' volt — "In violenter effractis Urbibus, id hac-
,,tenuis, apud nos pro lege obtinuit Con-
,,suetudo, ut quod quisque ingrediens sibi
,,rapit, id sibi et hæredibus suis perpetuo
,,jure possideat." (Guil. Tyr. 17. 27.) Béla' nevetlen Irója, a° Tuhutum' beszállása nyomozásaiban írja: hogy a° Székelyek Mén Maroth ellen, a° Magyarok' seregei között, a° hadban előljártak, "præceden-
,,tibus Siculis in prima acie" (Túróczy Pag. 2. C. 65.)

Így ír Bonfinius, így íratik ez az II Uladislaus által a° Székelyeknek a. 1499 adott Privilegiumban is: "Exercitium suæ

„Mattis. præcedere — in reditu sequi tenentur" (Cartophyl. Bybl. Telekianæ). Az előljáró tábori tsapatoknak szolgálatja' módja, Széleknek (Forpostoknak) őrzését magába' foglalja, melyben a° Székelyeket tapasztalván a° velek hadakozó, és táborozó nemzetek előljárni — ezen katonáskodás' módjáról véttetett a° Morvai Széleken lakókra is, és néálán a° más Nemzetek között lévő Örökre is, a° Zékel nevezet, ebben az értelemben, hogy ez, Szélek' őrzőjét tenné, ha Ásiában az Öröket ma is Székelyeknek nevezik (pag. 77) még-inkább bizonyítja: hogy nem vette a° Székely Nemzet valamely más nemzettől ezen nevezetet, különben méltán lehetne kérdeni, minek hívták tehát a° Székelyeket, minekelőtte Határ-szél Örökké lettek? és ekkor tsak a° Verbőczy bizonyítása mellett (Trip. p. 3. t. 4. a. Scythico populo) kell maradnunk, ha Herodotus "Scyth — Hylæájából" ki nem tsikarhatjuk! Hogy az Órálló' classisa a° Székelyeknek, nem tartozott a° Primipilaris rendhez, bizonyítja az 1670-li November 24-ki Diætales Articulus in verbis: "Ugyan Székely Atyánkfiái régi szabadságoknak esmérven lenni, hogy mi-
,,kor vitézlő rend megfogyatkozott, s lo-
,,vok nem volt, az Gyalog Lófföek között
,,szolgáltak, és idővel megépülvén, viszont
,,szabadságokban állott, helyekbe állások.

„Némely Székekben pedig, nevezet szerént Csíkban az Hámorosok, és Eörál-
 „lók közzé állván, ha mikor zászló alá
 „vissza akarnának menni, az Hámoros
 „Tiszt, és az Harmintzados meg nem en-
 „gedi. Azért botsáttassanak vissza, és az
 „zászló alá vétessenek bé az ollyanok is.

Ha az Erdélyi Saxokat is, sokszor Székelyeknek neveztetni olvasta Hörváth István (p. 159), ezt okozhatta a Gothus maradék Saxo Nemzetnek a Székelységgel való egybe-elegyedése. Tsak-ugyan igaz, hogy a Saxó kötelességeihez tartozott a régi időkben, a Határszéleknek őrzése is, a mint ez a Krakó, Krappundorf, és Rams nevű 5 villákban telepedett Hospeseknek (Német telepeknek) 1206-ki Királyi Adomány-levelekből is megtetszik, a hol kivételnek ezek a Colonisták, azon kötelességek alól, melyekkel rendszerént a Saxok tartoztak: „Nec ob custodiam Confiniorum excubent
 „in exploratione“ (Eder de initiis 28) de nem neveztetek ezek még is Zekelinusoknak, ámbár van közöttök Czékely familia, és ámbár ezek is Székekben, és Szélekben telepedtek meg, valamint a Székelyek. Sőt láthatjuk az ilyen, már ma Szász telepek' törőköös Leveléből, mely által a Német vitézek a Barcasági Tartományt nyerték András Királytól 1222-ben (Szebenb. Quartalschrift 2-ten Jahres anger. p. 426) hogy a Teutonicusok ultra Sylvas (a Feketehalmi hegyen túl) „ad Custodiendum Confinium“ telepítették-meg, 's ezeké az a Petsét, mellyen ez a körülírás: „ad retinendam Coronam.

Vélekedésem szerint, helyesebb a Székely nevezet' eredetének az a kifejtése, mellyet ad Béla' Jegyzője Cap. 47. így írván: „Et in loco illo, Eudu, subjugato „populo illius partis, aedificavit Castrum „quod nominavit vulgariter Zecufeu, eo „quod sedem et stabilitatem constituit.“ Székfőnek, Székesfejervárnak azért ne-

veztetett azon Vár, mivel' állandó telepedésnek helyt adott. Ebből a Szék hely' szónak értelme könnyen kifejtődhetik; úgy az is, hogy Zék (Szék) mit. tézzen? inkább (castrumot, medullam) közepét valaminek, mint sem Szél-helyet tézzen. A Tojásnak Széke, 's egyebeknek, megtelepedett, ülepedett Massáját, Székit, mit tégyen, érti a Magyar nyelvet esmérő.— A kik tehát Castrumokkal bírtak, ha szintén földből voltak is, mint az Avarok' és Hunnusok árkai (Rhingjei) vagy tsupán a Fegyveres-lovasságból állott is a vár, mint a Scytha nemzetekről ezt írják (Chronicon Carionis) mivel' azokban állandó telepedésök volt, azok neveztettek Szék helyieknek. Miért nem neveztettek pedig a Szászok is Zékeleknek, holott Székekben laknak? (az ők várossoknak későbbi eredete) gondolom azért, mivel' nagyobb része Hospes, Advena; az Őrtelep — Saxó emlékezete pedig elenyészett közöttök, ámbár neveket magokra ruházták. — Erdélynek Septem Castrensium Regio nevezete, sokkal régibb, az Advena Szász nemzet eredetinel, már 1096-ban a Milkoviai Püspök, a Székelyeknek írt Levelét dátálja: E Septem Castris (Benkő Milkov. P. 1. p. 55).

A Nemes Famíliá, 1252-ki Adománylevele is, super terra Zék ab incolis et inhabitationibus vacua szóll, olyan régi telepről, melynek vára volt, de ekkor már elpusztult, és megnéptelenedett volt — (p. 98). Szék helye tehát nem azt teszi: Széleket őrző, hanem várba, erőségbe helyeztetett ősi-telep.

IV) A Székely Nemzet' régi Elosztásáról

„Græci, gentes illas Universas, que „supra Caucasum, intra et extra Irnaum „montem habitant, usque ad Oceanum. „Indicum, Scythas promiscue vocarunt, „inde: quod pro dominibus eis sunt Car- „ri, Centenibus Coriisque contecti, Pro

„urbibus vero, et oppidis immensa Castra, non fossis, aut aggeribus, sed infinita equitum multitudine vallata. (Lib. 5. Chronici Carionis p. 70)

Q. Curtius de rebus Alexandri Magni Libr. 7. Cap. 6. így ír a' Scythia Nemzetről: „legati dein Abiorum Scytharum superveniunt, justissimos Barbarorum constabat, armis abstinebant, nisi la-cessiti — Libertatis modico, et æquali usu, Principibus humiliores pares fecerunt.“ — Ugyan Q. Curtius Cap. 8°: „Scythis autem non ut ceteris Barbaris rudis et inconditus sensus est. Quidam eorum sapientiam capere dicuntur, quantumque Gens capit semper armata.

Így ír Oláh Miklos is (Attila Cap. 17 p. 10. 5.) a' Székelyekről: Mindnyájan Nemeseknek tartják magokat, mint a' kik még a' régi Hunnosoknak maradványai — senkit sem szenvednek magok között, hogy nagyobb szabadsággal bírjon egyik, mint a' másik, a' legkisebbnek éppen az a' szabadsága, mint a' legnagyobbak.

Első Ferdinandus' Commissariussai, kik Erdélybe beküldettek volt, belső állásának kitanulására 1552-ben, így ír-
nak: A' Székelyek el vagynak osztva három Rendekre. Az Előkelők (Fő-Fők, Potiores) hívattnak Nemeseknek, kik Patriciusok, Bárók helyett tartatnak. A' második Rendet tészik tulajdon nyelven a' Lófők (Primipilusok). A' többiek a' Köznép (Község) Plebeusok, de mindnyájan nemesek.

Ki tetszik ezekből: hogy a' Scythia Hunnus maradék, hadakozó nemzet volt, hogy szabad nemzet volt, hogy hadi erők főképpen a' Lovas katonáskodásban állott, hogy nem voltak vad nemzetek (nomadesek), hogy pölgári alkotmányoknak bizonyos rendje, és elosztása volt. Nagyon illik a' Székely nemzetre a' mit ír p. 123 Oelsner a' Saracénusokról:

„Eine glückliche Mischung von Einfachheit und Kraft von Uneigennutz und Redlichkeit, von Bescheidenheit und Muth, von Frömmigkeit, und Vaterlandsliebe, spricht uns ihre Sitten an. Si können wenig Bedürfnisse, dies gab ihnen persönliche Unabhängigkeit — ihre Nüchternheit bewahrte Sie vor den Verirrungen der Leidenschaften, die Heiligkeit des Eides, und die Ehrfurcht für die Rechte des Eigenthums eines jeden, schützten alle gegen Unterdrückung, und gegen Elend. Die so verderbliche Verfassung des Mittelalters (Feudum) in Europa, welche das Eigenthumsrecht, mittels hundertfach sich durchkreuzenden Abhängigkeiten zerstückelt, und verfälscht, jene unselige Verfassung — die auf Arbeit, das Gepräge der Knechtschaft, und Schande drückte war den S — n unbekannt.“

a.) A' trium Generum Siculorum kifejezésnek eredete nyomosztatik az 1409-ki Levélből (p. 100) „Nos Michaël Salamonis de Nádas, trium Generum Siculorum Comes etc. de hogy ez az elosztás régiebb, mutatja az 1349-ki levél (p. 161) a' hol nints ugyan kiírva, „trium Generum,“ de még is három Genus fordul elő: „Nos Magister Andreas Comes Siculorum Brassoviensium, Szathmariensium, et Maramoriensium etc.“ Szeredai is hoz-sel in not. arch. vet. Alb. p. 37. egy 1539-béli Levelét, melyben a' hely így van: „Ladislaus, filius Dionysii de genere Herman, Comes trium Generum Siculorum, Csanádiensium, Bistriciensium, et de Meggyes,“ melyről Szeredai úgy vélekedett, hogy ez Szászokról szóllana, de hogy Székelyekről szóll, mutatja az, hogy már Sz. Istvánnak is volt Csanádi nevű vitéze, és vezére (Bárdosy in Supl. anal. terræ Scepus not. 89. litt. 1. p. 359.) Besztercze pedig Slavus szó, sebes folyóvizet téssen, 's kétség kívül

Székely Comes alatt volt — Meggyes pedig, a' Megyéről melyben az Isteni-tiszteletet kiszolgáltató Pap volt — vette nevezetét —, nem a' Szász, vagy Német nyelvből.

A' trium Generum kifejezés, vélekedésem szerént, nem az egész Nemzetet foglalja magába — a' fenn előhozott példák nem is de ordine, vel divisione Classium nationis Siculicæ szólnak, hanem csak valamely Tribus három ágazatjáról, mert minden Tribus 4 ágazatra volt osztva (p. 141 — 91?)

b) A' hol pedig így fordulnak elő a' Székelyek' Classisai: "Ordo trium Generum Armatorum, mint p. o. a' régi Petséten: "Sigillum trium Generum Armatorum. (Lakatos Siculia § 2) foglalja magában a' Székely Nemzetnek, Primipilaris, Pixidarialis és Plebea Classisát —, nem volt pedig ezen trium Generum-felosztásban belé-foglalva a' Primori, vagy-is Nemesi Rend, okaim ezek:

1) Az egész Székelység, régi időkben csak két Rendre oszlott-el, u. m. Lovas és Gyalog Rendre, — a' Primori Rend pedig csak későbbben formáltatott külön Classissá, nevezetűen Potiornak, Fő-főnek, Nemesnek.

A' Székelyföld' Successionalis Törvénye az eredeti régi időkben nem volt egyáltalában az, mely a' három ordó között gyakoroltatott — lásd az 1818-beli Gyűjteményben fol. 289: "Decretum erat perpetuum, quod eorum fratrum si unus habuerit filium, alter autem filiam, filia succedat, sicut Filius in Bonis Paternis, quam Successionem Ducum etiam antiquorum Haeredes pariter sibi vendicaverunt non a tramento, sed sanguine humano in Campo Rákosy — ubi dum poculum calicem adferretur Drussillae, unus ex posteritate Rhabanbanorum minorum eripuit, filia emaritur, et Filius accipiat bona paterna in

„Regno Siculico existentia, et haec successio observetur in bonis antiquorum Rhabanbanorum: in ceteris vero juxta consuetudinem, si fuerint duo Fratres, quorum filius unus, alter filiam haberet, filia succedat.

2) A' Potior nevezet jön elő 1466-ban, a' Primori nevezet pedig 1473-ban, a' Mátyás Király' Decretumában (pag. 97. 100). Ebben a' Mátyás Király' Decretumában látom első nyomát annak, hogy a' Primorok külön Classissá váltak, kik azelőtt Tisztjei voltak a' több Classisbelieknek. 1475-ban panasztak Mátyás Királynak a' Székely Lovagok, és Gyalogok, a' Primorok ellen, hogy ezek által terheltetnének: "qualiter Ordo eorum trium Generum labefactaretur etc." ére parantsolja Mátyás Király: "Equites in suo Statu a Majoribus progenerato in Scorsivas Tabulas referatis qui propter permansuram distinctionem, Primipili vocabuntur, Pedites rursus in alias Tabulas quas nemo Primorum suo arbitrio alterabit;" nec ex his vero (scilicet Peditibus) nisi Vayvodarum nostrorum Trannorum, et Comitum Siculorum, pro tempore Constitutorum, ac in futurum constituendorum, nec ex illis (scilicet Equitibus) "nisi tres terrae sortes, et facultates habere dignoscantur, dictorum itidem Vayvodarum nostrorum scitu ad superiorem gradum ascendere valebunt." Nyilván van ebből, hogy a' Primorok nem voltak azon három Ordók között kik panasztak, mert magok, magok ellen csak nem panasztak, és hogy a' Primipilus is léphetett felsőbb, azaz, Primori Classisba, de azonban Primorrá csak az a' Lófő lehetett, kinek három Sors földje (azaz, Primipilatussa) volt birtokában; Primipilussa' pedig az, kinek ahhozvaló értéke, legalább egy Primipilatussa volt, hogy egy Lóval katonáskod-

hassék, kinek Primipilaris levél is adatott. Primorrá lett Lófőnek nem adatott másféle levél, hanem az újabb időkben a' Lustralis Könyvbe beíródott, 's még közelebből Armalist nyert, és ezzel lépett a' nemesi rendre. — A' Classisok, vagy ordók közöttvaló különbség tehát nagyobbára a' Birtok' mennyiségétől függött. Nem mondom én, hogy Főfők kiváltképpenvalók, előkelőbbek; a' Székelyek között, az első megtelepedéskor is ne lettek volna; mert nagyobb és kisebb, gazdagabb és szegényebb, erősebb, gyengébb, örökké volt a' világon minden Társaságban, törvényes szabadsága is lehetett egyforma, de a' Terelviseles maga módja szerint (suo modo) volt egyenlő — külön Classist inter ordinem Siculorum trium Generum, azonban még ekkor a' Primorok nem formáltak, nem volt megszabva az a' mérték, millyen tehetséggel kell bírni annak, ki Primor volt, vagy azzá akart lenni. A' Primor tehát Mátyás Király' határozása szerint, a' volt és lehetett, ki Székely nemzeti leszállásu fekvő Jóságban három Primipilatust birt. Három Primipilatus pedig a' Lázár familia' Kisfaludi acquisitionalissa szerint, ért-meg 1508-ban 1000 aranyforintot. Ebben az időben ért egy köből Búza 25 pénzt (Katona XII. 862). A' Primor ennél-fogva, legalább három lóval tartozott insurgálni, azaz, katonáskodni.

A' régi katonái Rendek közt is, a' Ritternek, Milesnek három Ló adatott és azonkívül volt egy armigere, fegyverhordozója. (Regulae Templarii Ordinis Wilke „Unicuique Vestrorum Militum „tres equos licet habere; — solum autem „Armigerum singulis militibus concedimus“).

5) A' Mátyás Király' idejében újra organisáltatván a' Székely Nemzet, ekkor a' Petsétjek is megváltozott. A' Székely ordók' régi Petsétje volt: Egy vas-pán-

tzélos Kar, mely, Kardot tartott; mezejében volt egy Korona, egy Kar, és egy Medvefő, 's ez a' körülírás: „Sigillum „trium Generum armatorum.“ — 1473-ban pedig lett Czimere a' Nap, és Félhóld (Lakatos Siculia §. 2.).

4) Hogy a' Székelyföld (kivéve a' Vezér' földét, 's talán a' plebea Classis' földjét is) a' millyennek létét Székelyföldén, Sigmund Király 1427-beli Torja vásáranak adott levele bizonyítja: mivel minden Székely-Székben vagyón egy Királyi Városunk (— „quoniam in quolibet „Sede Siculicali habemus unam Civitatem „Regalem“ (p. 125) hajdán Primipilatusokra volt felosztva, mutatja a' Lázár familia által nyert Regius Consensus, az általa Kisfaludon megvásárolt három Primipilatusokra, mellyek közzül egyik volt: Genere Medgyes, et Linea Dudor, a' más ismét Medgyes nemben, in Linea Kürth, a' harmadik, in Linea Halom, et Linea, seu arbore Názán — mutatják a' 145-dik lapon felhozott példák is „Quod Franciscus Nagy (Primipilus) in Demeterfalva, in Generibus Eörlewtz, et Medgyes, ac Ramis Seprewd, et Medgyes Primipilatus habuisset“ etc. A' Birtok, a' szorgalmatosnak, vagy szerentsésnek kezében szaporodott, a' gyáva' vagy szerentsétlen' kezében fogyott; — némely ágazatok elhaltak, mely esetekben a' Jóság, fennálló atyafira szállott. Ezek a' változások okozták, hogy másmás Classisba lépett által a' Székely. A' kinek legalább egy Primipilatus volt birtokában, az lovon tartozott katonáskodni, kinek kevesebb volt, az, gyalog, vagy-is Darabont, ki pedig újjtelep — Conditionariae servituti obnoxius — jövevény, vagy tsekélyebb birtoku volt, mint sem gyalog is maga erején katonáskodhatott volna, az Plebeus, vel Libertinus, — Király' Szabadja, Király' Nemesse.

5) Hogy a' Primornak Generalis In-

surectio' idején, legalább három Lóval kellett hadba felúlni, és e' volt a' legkevesebb—azaz—egy-két-lovas katonával elő nem áthatott; bizonyítja az 1562-ben hozott Dietalis Articulus is: "A' Fő Nép, tehetések szerint három, négy, vagy öt Lovagokkal keljenek-fel: " a' három Lovag volt a' legkisebb szám. Mikor pedig az Insurrectio nem volt személyes, olyankor a' Primor maga helyett 'söldost fogadhatott, és 3 Kaputól állított egy lovast (p. 152); és így, egy Mansio, egy Porta tett egy Primipilatust, melyben a' Vármegyei nemességgel egyforma terhet viseltek — lásd az 1818-beli Gyűjteményben a' Létzfalvi 1712-beli Constitutiót: "a' mely Nemes, vagy Ló, fő embernek három, vagy annál több, Jobbágyi, vagy 'Selléri találtatnak, az, Capitálisban, nem az Ura, hanem a' Jobbágyi tartozzanak contribuálni." Ehhez járul az Approbat. Constit. p. 3. t. 19. art. 12. Ide mutat az 1597-beli Fejérvári áprilisi Dietalis Articulus is: (p. 154) "a' "Székely Uraink ne ötödét, mint eddig, hanem miképpen mi, huszadát tartozzanak Jóságoknak felvenni, hogy ebben ök velünk egyenlő terhet visel-hessenek.

A' Primori Rend' katonáskodása' módját, és Insurrectiojabeli Concursus' mértékét, a' három Nemzet' Unioja változtatta-meg és ezeknek, a' Primoroknak tudniillik, katonáskodásbeli kötelessége, a' trium Generum Sicularum Classis militandi obligatiojától, merőben megkülönböztetett.

6) Az 1558-beli Fejérvári Juniusi Articulusban láthatni ugyan, hogy a' Primorok is lustráltattak; de itt is még vagnak különböztetve a' több classisu Székelyektől; itt Revisio per Majestates Sacras, nem per Capitaneos rendeltetik Lustra; oly' módon, mint a' Vármegyei Nemesség között gyakoroltatott. A' Nemes-

sek a' Ferdinandus' Comissariussai Relatiojok szerint is, Patriciusoknak, Bárók helyett-valóknak tartattak, azokkal egyforma szabadsággal hírtak, azért, nem is látom helyét annak a' különböztetésnek, mely a' 2-dik Szakasz' 9-dik és 10-dik §-eiben elő-adatik, kivált' a' mai időkre; midőn a' Székelységen lévő Nemesség, a' Vármegyei Nemességgel egy Karban helyhezettett, és a' midőn az 1791-beli törvény, a' Báró, Mágnás, és Nemes között való külömbséget, eltörölte.

7) Hogy a' Primor, még 1515-ben számláltatott a' trium Generum Sicularum köze, mutatja az Ökör-adás parantsoló Levelé 2-dik Uladislausnak (p. 100) mely van intézve: ("Primoribus, ceterisque Generum Siculis"). Ez a' "ceterisque trium Generum Siculis," elég világos különböztetés — de

8) Lásd az Udvarhelyi 1505-beli és az 1506-beli Székely Nemzet' Constitutionit. "Articuli Dominorum Sicularum, idest terrae Siculicanae Primorum, Potiorum, Primipilorum, et Libertinorum omnium Sedium," Fő Ember, Birtokosabb Nemes, Primipilus, és Libertinus (azaz, Plebeus Közrend) így fejeztetnek-ki ebben: "Mi első, és kiváltképpenvalók" alias hasonlóképpenvalók, Nemesek, Lófejek, és Köz-Rendek'sat. Itt már a' későbbi Lustrális időkhöz közelítő Epochában-is megkülönböztetve, négy Classist lehet észre-venni, melynek bővebb megismerésére vezetnek későbbi Törvény Cikkelyek. Lásd Appr. p. 3. t. 76. art. 8, a' hol e' van: "Mind Nemes, Lófő, Gyalog, avagy Darabont, egyéb Vitézlő Rend" — jó apparatusal hogy felülhessenek, ára a' magokat mindenkor kész állapotban tartsák. Itt még 1562-ben is, a' trium Ordinum Classis megvált különböztetve a' Primori Rendtől — az "egyéb Vitézlő Rend," a' Plebeus Libertinust, a' trium Ordinum Siculo-

rum harmadik Classisat fejezvéni — ki. — Így lehet észre-venni ezt a' különböztes-tést az Ap. Con. 3-dik Része 76-dik Titulussa' 3-dik és 4-dik Articulussainak egybe-vetéséből is, hol ez iratik, azt, 3-o: "A' Lófőség is a' Székelységen, magok örökségeket azon Szabadtsággal bírhas-sák mint a' Nemesség;" — a' következő articulus pedig elő-adja a' más két Clas-sist: a' Székely Darabontságot, vagy e-gyéb Köz-r e n d e t — ez Libertinust tészen Plebeust.

9) Nem lehet mindezek' egybe-ve-téséből nem látni, hogy a' Plebea Clas-sis, a' Székelységnek egy megkülömböz-tetett Classisa, és a' Pixidarialis, vagyis, Darabonti Rendtől el volt választva. A' Darabonti Rend, az öltözete' színéről, veres, kék, zöld Darabontoknak is nevez-tetett. A' Köz-R e n d pedig, melyről az 1562-beli Articulus azt rendeli, hogy a' Szabadtságbán megmaradt Köz-Rend a' Fejedelem' hatalma alatt, álló Ple-beusnak Libertinusnak.

Hogy a' Plebea Classis, nem egy a' Da-rabonti vagy Pixidarialis rendel, mutatják a' Pixidarialis Levelek is. A' Plebea Clas-sisból, Pixidarialis Rendbe lépni—gradus volt. Lásd a' Vargyasi Ilkei familia' 1651-li. Armalis Levelét, melyben e' van: "e Sta-„tu, et conditione Plebea, et Libertinali „eximendos" (Benkő Imago Nat. Sicul. Cap. II. §.12. not. 2.) és az 1818-li Gyűjte-ményben, 1646-li Pixidarialis Levelét Siklódi Péternek. Azonban ez a' Plebe-us is, Király' Nemesse — Király' szabad-ja volt (Libertinus), kit, hol földön lakóknak, hol Király' Szabadjainak, Köz-rend, Község, Civis, Plebeus, Vul-gusnak olvasunk neveztetni. Ezek Lán-tsával és Nyilakkal voltak felfegyverkez-ve, nem Puskával. Mihály' Vajda ide-jében, 1595 tájatt, írja Istvánffi Libr. 29. pag. 412, hogy, az elvesztett Sza-badság' vissza nyérése' reménysége alatt

24,000 Székely gyűlt össze, mellyek köz-zül 9200 Puskás, a' többi pedig Ijjász és Dsidás (Sagittarii et hastati) vólt. Itt, Lovas-Székely, egy-sem jelent-meg, sőt, ezek a' feltámodott Plebeusok pusztítot-ták a' Nemesség' Jóságait, égették, pré-dálták. — Volfg. Beth. Hist. T. 10. p. 728.
(végezete következik)

A' Társalkodó' 6-dik Számja alatt: A' birtokbeli jus-kereshetés' örökös voltá-nak káros következéseiről írt Értekezés-nek és annak a' Társalkodó' tizedik Számja alatti rostálgatásnak öszve hasonlítása.

Ezen két Értekezés közzül az első, az egész Magyar-Nemzet' javára van in-tézve, a' második pedig, tsak néhányo-kéra, az első, tsak helyhez, és időhöz vagyon kötve, a' második a' Nemzet' örök lételére, 's boldogságára tzeloz. Az idők megváltoztak, 's ha a' Nemzetek nem szabják magokat az idő geniussához, az idő bizonyoson nem szabja magát az ö-vékehez, hanem eljár a' maga' útján, 's a' megavúltak heljébe újjakat állít-elő. Így dolgozik a' nagy természet is: a' szelek a' megroskadott házakat lerontják, 's meg-lehet, hogy ezzel egynehány ember elpuszt-úl, de a' megtisztult levegő által feléled a' megvénült erő, 's ezereknek életet ad.

De a' mostani tárgyra vissza térve, nézzük-meg Nemzetünk' sorsát. A' Ma-gyar Nemzet, szinte ezer esztendőtl-fogva él, 's a' ditsósség páljáján halad, a' midőn a' régi egyes Familiák elhunytak; hol vannak a' Hunyadiak, Zápol-ják, Batoriak? — 's még is, a' Nemzet ma is áll: tehát a' ki egész Nemzet' ból-dogságát akarja tárgyul venni, nem le-net annak egynehány egyes emberek' jussát tenni fő-tzelül: mert, ha a' Tör-vény' jótéteményénél-fogva tsak né-meljek lehetnek boldogok; abból, nem következik hogy az egész boldog lehes-sen, abból pedig hogy ha az egész ból-

dog lehet (vagy legalább attól törvényesen senki el nem záratik) tisztán következik, hogy a' részek-is bődögek lehetnek. — Itt azonban, senki-se értse ama' levegői képzetnek, a' birtoki egyenlőségnek ajánlását, azt Görögország's Róma' elpróbált, de sikeretlenül, mert huszon-négy óra elég a' birtoki egyenlőség' megzavarására, a' midőn azon tsekély idő alatt, az egyik elkártyázza, a' másik elbujáldokja, a' harmadik külömbféle útakon vagyonjának egy részét el vesztegeti. Az Usurpátorok—sem pártfogoltatnak ezzel, sőt kívánatos lenne, hogy a' tekervényes perfoljás' módja megrövidítésével, és a' végső Ítéletnek sebesen teljesedésbevaló vételével, kapná vissza a' törvény a' maga' méltóságát, 's ne lenne olyan, mint a' tsóva, mellyre, mihejt megszokik, minden varju réa száll: hanem tsak az állítatik, hogy a' birtok' bátorságát, oly' lábra kellene állítani, hogy minden igyekező szerezhessen, nem félve attól, hogy szorgalma és munkája (industria) mely egyedülvaló talpköve, mind az egyes emberek', mind a' Statuok' bődögságának, az örökkévaló perek által megemésztetik, a' mi éppen olyan caractert rontó, és szerentsétlen megtartás-módja, mint a' millyen a' birtok' szerzése vólt, a' mások' notáltatása által. A' Vesztegető' kezeit akarmely időben és akarmely helyen is, híjába akarja a' törvény megkötni, mert az, azon keresztül gázol, mint a' darás a' pók-hálón, 's ha ma valakinek vesztegető fija, jószágát elpusztítaná, éppen annak szerző unokája két annyit is szerezhethetne, ha birtokot—securizáló törvények lennének. Jól mondja Honnyi, hogy azon idő vesztéssel, a' mely a' magyar perlekedésre fordítatik, sok szép esméreket lehetne gyűjteni, 's azon pénzel más jószágot lehetne szerezni, 's még-is a' Hazának tagjai a' köz egygyesség' megromlásá-

ra, a' köz-tűz' kioltására (melyek nélkül; Haza—nem lehet) nem állának egymás ellen örökös hadi lábón. A' rostálgatónak ellenben, azon ellenvetése, hogyha jus kereshetés nem lenne, úgy ma 'Sidók's más keverék nemzetek bírnák a' magyar földet—minden erő nélkülvaló: mert a' magyar törvény kikötötte, hogy magyar jószágot tsak magyar pól-gár bírhat, 's ezen törvény, bévágta annak útját, hogy magyar jószágot, idegen bírhasson. — Ara pedig Eleinknek bár lett volna több gondja, hogy az idegen is megmagyarosodni interessét kaptak volna, 's ez által a' Nemzeti erő nevedett volna. — A' mi a' jus-kereshetés mellettvaló azon praecautioját illeti a' rostálgatónak, hogy Erdélyben és Magyarországon a' Magyarok' bėjövele előtti lakosok ne lennének, nagyon híjánoson vagyon felvéve, vizsgálja-meg tsak a' rostálgató méjjebben, az Erdély és Magyarország' Nemzeteinek történeteit, megtett állításával, ellenkezőnek fogja találni a' dolgot. A' többit az egybe hasonlító, a' gondoló olvasóra bizza.

Jegyzés. Miolta a' Társalkodó fennáll, rákással jöven a' Levelek annak Szerkeztetőjéhez, örömmel tapasztalja, hogy a' practica javallatba tett szokás a' hónapok' igazi számlálása eránt, midőn ez fractio-formán mutatja a' hónapot és ennek napjait, — nagyon sok követőkre akadt. Ezen próbában, a' Híradóban, valamint a' Tár-salkodóban, eddig, a' 4-dik hónap' végéig, az idegen nyelvekhez szabva, a' napok' száma elől, a' lineán felül, a' hónap' hányadikága pedig alól a' lineán vala: de, minthogy a' mi' Nyelvünk ellenkezőt kíván, és ezt, pl., 30-sima apr., nem így mondja: 30-dik ápril., hanem, így: ápr. 30-dikán: — következik, hogy mostantól-fogva, tegyük felül a' lineán a' hónap' számját, alól pedig a' napokét — T. K. J. Úr' eszméltetése szerént — méltán.

127. lap, balról, felül, 16-dik sor: Invalidusok, olv. Indusok.

128. l. balról, alól, 16-dik sor: kinos, olv. kints.